A tall, cylindrical stone tower, possibly a lighthouse or a watchtower, stands prominently on the right side of the image. The tower is illuminated from below, highlighting its textured stone surface and several small, dark, rectangular openings or windows. The background is a dark, textured sky with a bright, glowing light source on the left, creating a hazy, atmospheric effect. Several birds are seen flying in the sky, scattered across the upper left and center. The overall scene is dark and moody, with a strong contrast between the illuminated tower and the dark surroundings.

Лекція 6
ФІЛОСОФІЯ ІСТОРІЇ.
СЕНС І СПРЯМОВАНІСТЬ
ІСТОРІЇ

ПЛАН

1. Предмет, структура і функції філософії історії.
2. Сучасні концепції філософії історії.
3. Проблеми змісту та спрямованості історичного процесу.

Питання для обговорення на семінарському занятті:

1. Предмет і структура філософії історії.
2. Функції філософії історії.
3. Поняття суб'єкта історії.
4. Умови, чинники та фактори історичних дій. Рушійні сили історії.
5. Суспільство як система.

Характеристики духовного життя суспільства.

Теми для рефератів, есе:

1. Якісні відмінності суспільної історії від природних процесів.
2. Предмет та проблеми філософії історії.
3. Філософія історії про засади історичних процесів.
4. Поняття суб'єкта історії. Умови, чинники та фактори історичних дій.
5. Рушійні сили історії.
6. Суспільство як система; основні елементи суспільного життя.
7. Духовне життя суспільства: структура, стани, рівні.
8. Функції свідомості та проблеми людського самовиховання.
9. Універсалізм і монізм як парадигми класичного філософського осягнення всесвітньої історії.
0. Античні та західноєвропейські філософські концепції історичного кругообігу: порівняльний аналіз

1.

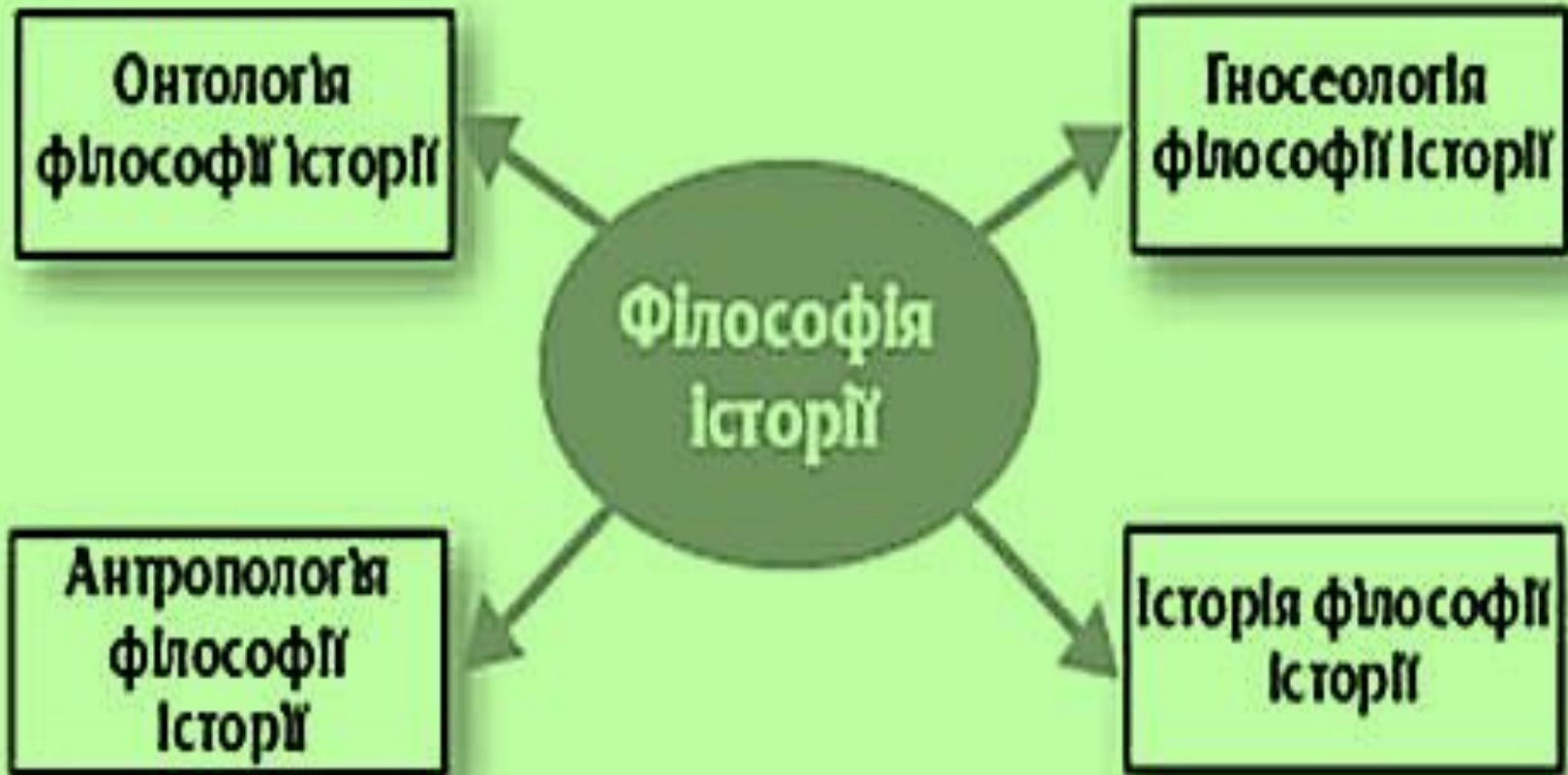
Предмет,
структура і
функції
філософії історії

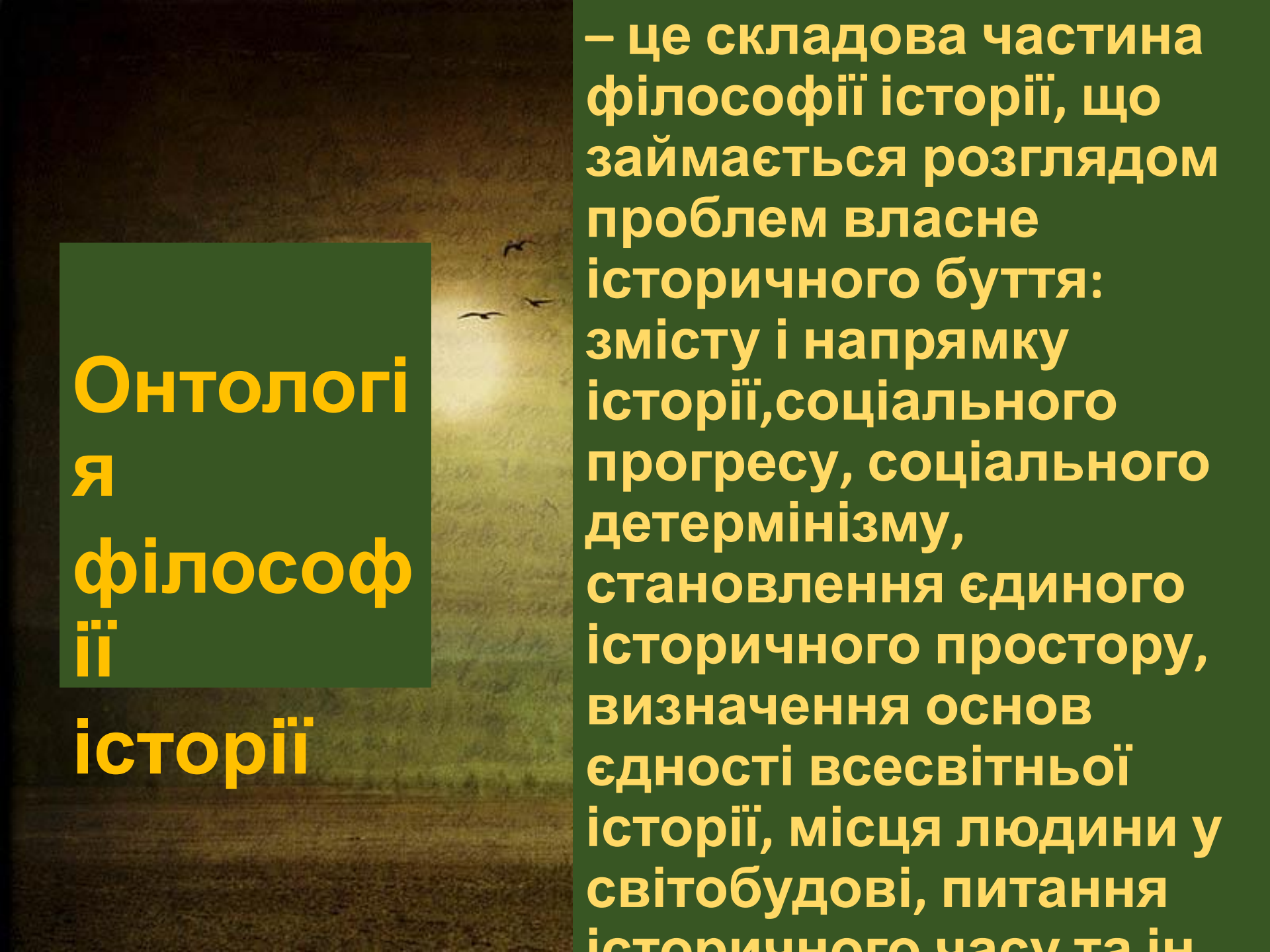
Філософія історії – розділ філософії, пов'язаний з інтерпретацією історичного процесу й історичного пізнання.

Предметом філософії історії є інтерпретація, розкриття змісту історичного процесу й історичного пізнання.

Структура філософії історії

**Онтологія
філософії
історії**

– це складова частина філософії історії, що займається розглядом проблем власне історичного буття: змісту і напрямку історії, соціального прогресу, соціального детермінізму, становлення єдиного історичного простору, визначення основ єдності всесвітньої історії, місця людини у світобудові, питання історичного часу та ін

**Гносеологія
я
філософії
історії**

**головну увагу приділяє
проблемам історичного
пізнання, а саме:
вивченню, аналізу і
поясненню історичних
фактів і подій,
визначенню специфіки
історичного знання,
пошуку істини в
історичному пізнанні і т.
д.**

Історія філософії історії

досліджує проблеми виникнення і розвитку філософії історії, формування її предмета, процес внутрішньої диференціації філософії історії, у ході якого виникли різні напрямки і течії філософії історії. Важливими проблемами цього розділу філософії історії є також питання періодизації історичного процесу, визначення місця філософії історії серед інших суспільних наук тощо.

Антропологія філософії історії

вивчає місце людини в історичному процесі, роль у цьому процесі суб'єктів історії і відповідає на запитання «Хто робить історію?». Як правило, представники різних напрямків філософії історії до суб'єктів історичного процесу відносять народ, націю, масу, натовп, соціальні класи і видатних

особистостей і по-різному

Функції філософії історії

Світоглядна функція:

формує в людини загальний погляд на історію, тобто на існування і розвиток суспільства, єдність і різноманітність історичного процесу, на його зміст і напрямки, на місце і роль у ньому людини і т. ін.

Теоретична функція:

дає можливість зазирнути всередину історичного процесу і розглядати його на рівні теорії, тобто системи поглядів про його сутність, зміст, напрямки розвитку. Вона дає можливість здійснити теоретичну реконструкцію історичного минулого, встановити істинність історичних фактів і подій

Прогностична функція:

полягає в тому, що пізнання закономірностей історичного процесу сприяє передбаченню тенденцій розвитку суспільства, його окремих підсистем, найближчих і більш віддалених наслідків подій історії, діяльності людей. На основі такого передбачення здійснюється прогнозування розвитку тих чи інших соціальних явищ і суспільства в цілому

Методологічна функція :

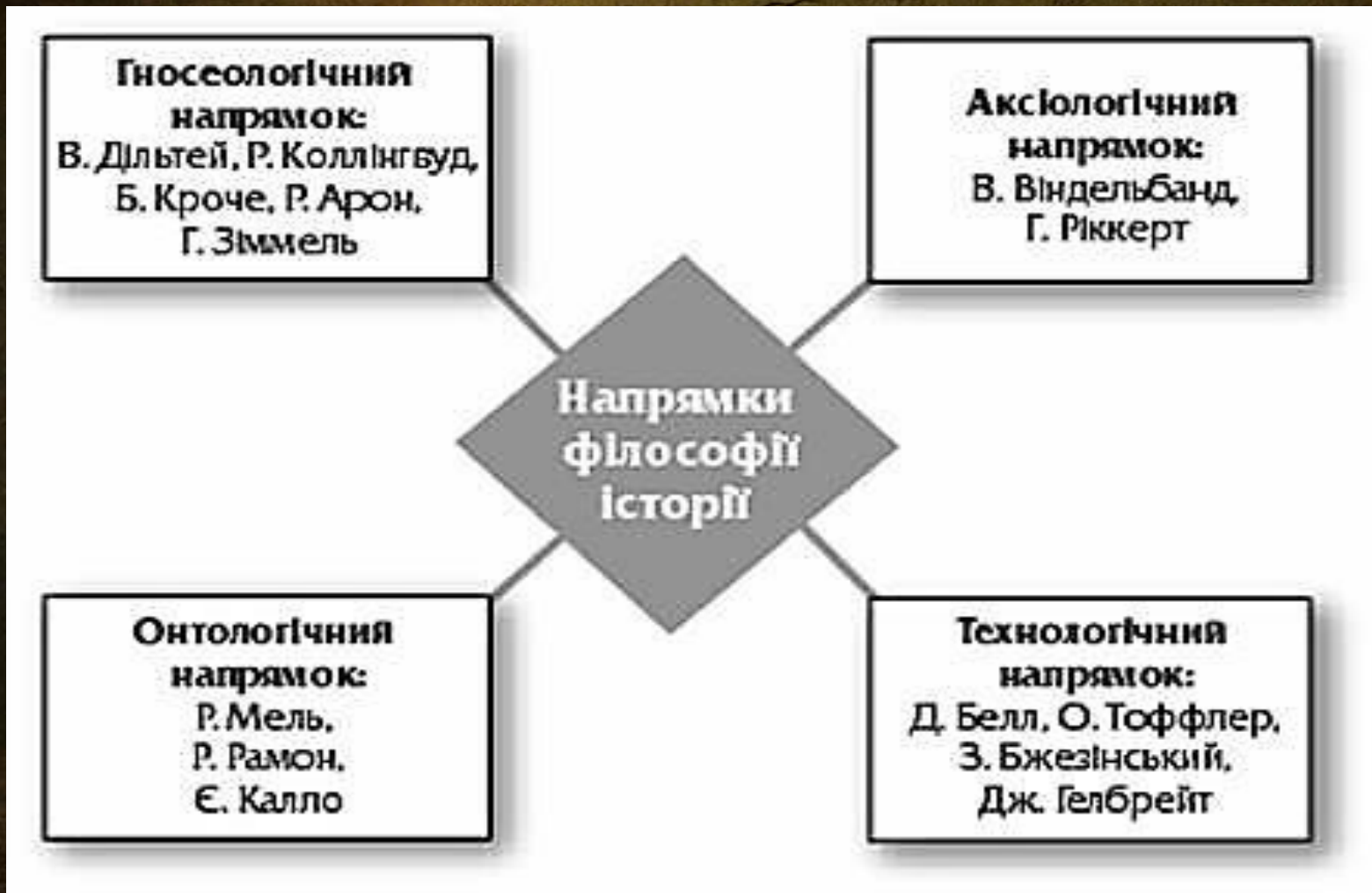
полягає в можливості застосування її положень при дослідженні окремих явищ і подій історичного минулого, досліджуваних тими чи іншими суспільними науками. У цьому разі положення і висновки філософії історії відіграють роль могутнього методологічного інструмента в дослідженнях, здійснюваних в царині історії, соціології, економіки, політології, філософії права, психології та інших

2.

Сучасні концепції філософії історії

Основні напрямки сучасної філософії історії

Гносеологічний напрямок

Виокремлюється як самостійний з другої половини XIX століття.

Представники цього напрямку доводять, що *основний предмет філософії історії* – логіко-теоретичні і методологічні проблеми дослідження історичного минулого, його теоретична реконструкція і пошук істинності історичних фактів.

Онтологічний напрямок

Представники онтологічної концепції предметом філософії історії вважають сукупність досліджень, спрямованих на виявлення специфічних особливостей соціальних явищ, процесів. Ці дослідження пов'язані з такими загальнофілософськими онтологічними проблемами, при вирішенні яких необхідно враховувати відмінності історії суспільства від інших соціальних явищ.

Аксіологічний напрямок

- ❖ особливу увагу приділяє проблемі цінності історії, а також з'ясуванню раціональних основ суджень, за якими одні явища історичного знання є цінними, а другі – нецінними.
- ❖ філософія історії виступає як вчення про цінності, що розкриває їхню природу і сутність, а також їхнє значення і втілення в життя і діяльність людей.

Технологічний напрямок

- ❖ надає техніці вирішальну роль у суспільному житті, прогресі суспільства і стверджує, що лише індустріалізація здатна раціональним чином регулювати й удосконалювати життя суспільства й особистості. До цих концепцій можна віднести: концепцію постіндустріального чи інформаційного суспільства, концепцію технотронного суспільства, концепцію нового індустріального суспільства та ряд інших.
- ❖ подібний технологічний детермінізм до основних факторів розвитку суспільства передусім відносить рівень розвитку продуктивних сил, техніки, науки й інформатики.

**3.
Проблеми
змісту та
спрямованості
історичного
процесу**

Уявлення античних філософів про напрямки історичного процесу

два основних підходи до пояснення логіки і спрямованості історичного процесу:

формаційний

- ґрунтується на моністичному розумінні історії.
- трактує всесвітню історію як єдиний лінійно-поступальний, природно-історичний процес послідовної зміни суспільно-економічних формацій.
- вчення про суспільно-економічні формації було розроблене Карлом Марксом у його роботах «Капітал», «До критики історичної теорії».

цивілізаційний

- ґрунтується на нелінійному підході до розуміння історії.
- головною рисою є ствердження ідеї про існування безлічі культур і цивілізацій, їхньої локальності і різноякісності, заперечення твердої однолінійної схеми суспільного прогресу.
- історичний розвиток постає як послідовно нелінійний процес, поступальний характер якого визначається тим, що кожна цивілізація у своєму процесі саморозвитку і самовизначення проходить всі основні шаблі філогенетичного шляху людства і

монадний підхід

- розгляд всесвітньо-історичного процесу як єдності, яка у свою чергу складається з безлічі історичних індивідів (соціумів).
- враховуються і реалізуються узагальнюючі можливості формаційного підходу і індивідуалізуючі можливості цивілізаційного підходу не на основі їхнього протиставлення, а на основі єдності і взаємодоповнюваності.
- формаційна складова монадного підходу зосереджує увагу на тому загальному для різних країн, що проходять ту саму ступінь історичного розвитку, а цивілізаційна складова – акцентує увагу на особливостях соціальних організмів, їхньої неповторності.

Висновки:

1. Філософія історії – це розділ філософії, що займається поясненням змісту, закономірностей, основних напрямків історичного процесу, а також обґрунтовує методи його пізнання. Її складовими частинами є: онтологія філософії історії, гносеологія філософії історії, історія філософії історії й антропологія філософії історії, а функціями: світоглядна, теоретична, методологічна і прогностична функції.
2. Серед сучасних концепцій філософії історії найвпливовішими є: гносеологічний напрямок (критична філософія історії), онтологічна концепція, аксіологічна концепція, технократичні концепції історії та деякі інші.
3. Найповніше і найглибше спрямованість історичного процесу розкривають формаційний і цивілізаційний підходи, на підставі яких деякі дослідники виокремлюють монадний підхід.